

Maria Wojtak

Wzmianki do zadań specjalnych

Media, Kultura, Społeczeństwo nr 1 (2), 7-17

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA WOJTAK

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

maria.wojtak@neostrada.pl

WZMIANKI DO ZADAŃ SPECJALNYCH

Do jakich zadań może być używana najmniejsza, gatunkowo wyprofilowana, wypowiedź prasowa? Wśród jej zadań standardowych umieszcza się, jak wiadomo, wstępne powiadomienie o pojedynczym fakcie lub zdarzeniu. Tematem wzmianki jest zwykle zdarzenie błahe lub mniej ważne od tych, którym poświęca się notatki czy przedstawia w wiadomościach. O niskim prestiżu wzmianki świadczy też miejsce jej publikacji. Zarówno wzmianki autonomiczne, jak i seryjne umieszczane są w prasie codziennej w głębi numeru (Wojtak 2003: 161; 2004: 39).

Wraz z innymi gatunkami podlegają jednak we współczesnej prasie znamienym przekształceniom. Stosowanie wybranych gier językowych w tytułach oraz inkrustowanie krótkich korpusów cytatami z wypowiedzi uczestników zdarzeń – to procesy, które wyzwalały wzmianki z okowów konwencji i czynią elastycznymi formami prasowego przekazu (Wojtak 2003: 164–166, 169–171; 2004: 41–42, 47–51).

Modyfikacje znane z prasy codziennej błędą jednak w zderzeniu ze sposobami komunikacyjnego wyzyskiwania wzmianek w prasie wyspecjalizowanej – zwłaszcza w niektórych rodzajach prasy poradnikowej.

Tożsamość gatunkową zapewnia takiej wzmiance jedynie trwała struktura. Zarówno sposób zredagowania stałych segmentów, jak i innego rodzaju adaptacje sprawiają, że wzmianka zyskuje status budulca innego typu wypowiedzi. Uczestniczy przy tym w różnych mozaikowych konstrukcjach.

Zbiory wzmianek funkcjonują więc, po pierwsze, jako wypowiedzi satelickie w gatunkowej kolekcji poświęconej jednej tematyce (Wojtak 2005a: 108, 2005b: 149). Kolekcję taką, a więc zbiór gatunków stale współwystępujących, tworzą: tekst główny w formie wiadomości, a właściwie wypowiedź informacyjno-poradnikowa, w której przedstawia się jakiś element rzeczywistości, i stowarzyszone z takim tekstem wzmianki.

Po drugie wzmianki mogą być wyzyskiwane jako lidy w tekstach o kształcie wiadomości (funkcjonujących samodzielnie lub w kolekcji).

Po trzecie, wzmiankom może przypadać rola zapowiedzi. Proces adaptacji wzmianki to podstawowy mechanizm tworzenia jednego z podgatunków zapowiedzi nieautonomicznej. Wzmianka jest bowiem w takim przypadku uzupełniana o formułę odsyłającą do tekstu właściwego (por. Wojtak 2001: 55–65; 2004: 104–112). W prasie poradnikowej do roli zapowiedzi adaptowany może być także lid, czyli pierwszy wyróżniony graficznie akapit wypowiedzi prasowej o kształcie wiadomości.

Zadaniem specjalnym może być dla wzmianki ponadto tworzenie korpusu wiadomości o profilu poradnikowym. Wiadomość taką traktować można jako gatunek w formie kolekcji. Ma bowiem strukturalne zwięźcenie, gdyż realizuje schemat wiadomości, a jednocześnie jej korpus to konstelacja wzmianek tematycznie i pragmatycznie zjednoczonych.

Kolejne nietypowe dla prasy ogólnej zastosowanie wzmianek polega na publikowaniu konstelacji takich tekstów współtworzących stałą rubrykę. Pobrzmiewa w tym zbiorze echo konwencji wzmianek seryjnych. Jednak w odróżnieniu od klasycznych wzmianek seryjnych, zbiór tak zredagowanych miniatur komunikacyjnych zachowuje jedność tematyczną (na przykład prezentacja nowych tendencji w modzie) i pragmatyczną (celowi powiadomienia towarzyszą zwykle cele reklamowe).

* * *

Zacznijmy bliższą charakterystykę zastosowań wzmianki od opisu wzmianek satelickich¹. Pełnią one rolę szczegółowej prezentacji pojedynczych obiektów (zjawisk), stanowiących temat wypowiedzi poradnikowej o kształcie wiadomości. Magazyn „Mój Piękny Ogród” dla przykładu, stosuje tę technikę w przedstawianiu poszczególnych gatunków roślin ozdobnych. Kolekcja gatunków wypowiedzi służących takiej prezentacji odznacza się stałym składem (tekst o kształcie wiadomości i satelickie wzmianki), a także harmonią celów komunikacyjnych i stylistycznego kształtu. Cele są bliskie tym zadaniom, jakie wyznacza się prasowym sylwetkom, gdyż pojawia się w nich charakterystyka i rekomendacja określonej rośliny (por. Wojtak 2004: 120). Wymienione fragmenty uzupełnione są zwykle radami na temat pielęgnacji i wyzyskania danej rośliny w prywatnym ogrodzie. Wszystkie składniki kolekcji gatunkowej mają więc formę wypowiedzi nie tylko deskryptywnych, lecz także sugestywnych, a więc obrazowych, oraz dyrektywnych.

Partie deskryptywne nawiązują do stylu encyklopedii lub specjalistycznego słownika bądź podręcznika. Bez trudu znaleźć można takie wzmianki, w których wspomniana stylistyka dominuje, gdyż rolę tytułu (lub jedynie incipitu) pełni nazwa rośliny, a korpus zawiera rzeczowo przedstawioną jej charakterystykę z użyciem słownictwa fachowego, o zasięgu występowania szerszym niż komunikacja wyspecjalizowana. Oto przykład:

¹ Skrót używany dla tytułów czasopism: C – „Claudia”, D – „Dziewczyna”, MPO – „Mój Piękny Ogród”, O – „Oliwia”.

„ELIZA” wyróżnia się różowymi kwiatami i bardzo bujnym kwitnieniem. Krzewy osiągają wysokość 90 cm, prezentują się doskonale w nasadzeniach z takimi roślinami towarzyszącymi, jak kocimiętka i gipsówka o drobnych białych kwiatach (MPO 2006/7).

„ELBFLORENZ”. Duże czerwone kwiaty tej odmiany roztaczają bardzo przyjemny zapach. Wysokość: 1 m (MPO 2006/7)

„BROCELLANDE”. Odmiana wyhodowana we Francji, wyróżniająca się niepowtarzalnym marmurkowym wybarwieniem o kolorze kremowo-różowym i świeżym owocowym zapachem. Wysokość: 1 m (MPO 2006/7).

Tego typu suche opisy nie dominują jednak w analizowanych kolekcjach wypowiedzi. Zarówno w tekstach głównych (w ich korpusach), jak i we wzmiankach pojawiają się różnorodne przejawy pisania obrazowego i sugestywnego. Rolę najważniejszych środków obrazowania odgrywają waloryzujące lub zdobnicze epitety. Tę technikę stylizacyjną dostrzega się przede wszystkim w korpusach tekstów poradnikowych. Wzmiankom sugestywności przydają metafory (zwłaszcza stosowane w tytułach). W ich przypadku obserwuje się też operowanie kontrastem między deskryptywnym korpusem i obrazowym tytułem. Porównajmy dla przykładu fragment korpusu wypowiedzi prezentującej nowe odmiany róż oraz wzmianki stowarzyszone z rzeczowym i opisowym tekstem o liliach:

Dobór kolorów pozostaje wyłącznie kwestią gustu i zamiłowania do konkretnych barw. Bardzo romantyczny duet tworzą róże o kwiatach wybarwionych morelowo łączonych z filigranową gipsówką (MPO 2006/7).

ZŁOCISTY KLEJNOT. Nowa lilia „Conca d’Or” ma do zaoferowania duże, ładnie ukształtowane kwiaty o delikatnie zmieniającym się ubarwieniu i przyjemnym zapachu (MPO 2006/7).

OGIEŃ I PŁOMIEŃ Orientalną lilię „Arena” można łączyć z delikatnymi, niższymi bylinami, które podkreślają ogniste odcienie rysunku jej kwiatów (MPO 2006/7).

W CIEMNEJ TONACJI. Od czerwca do lipca azjatycka lilia „Netty’s Pride” rozwija kwiaty o wąskich, czarno-czerwonych płatkach z białymi czubkami (MPO 2006/7).

* * *

Nadawanie wzmiankom funkcji budulca korpusu wypowiedzi poradnikowej o kształcie wiadomości wiązać się może ze zmiennymi procesami modyfikacji i adaptacji gatunkowej.

Zacznijmy prezentację od rozpatrzenia pojedynczego przypadku, którym będzie wypowiedź z „Mojego Pięknego Ogrodu” (2006/7) zatytułowana *Szczęśliwa siódemka*. Przedstawia się w tym tekście różnorodne sposoby aranżacji balkonów i tarasów. Charakter całego komunikatu dobrze sygnalizuje lid nawiązujący do konwencji lidu mieszanego (opisowego i komentującego):

W pełni lata kwitnie większość roślin doniczkowych. Mamy zatem nieograniczone możliwości aranżacji balkonów i tarasów.

Korpus wypowiedzi składa się z siedmiu segmentów o analogicznej kompozycji, co pozwala mówić o stosowaniu znanej ze współczesnej prasy zasady nieszablonowej szablonowości (por. Wojtak 2004: 311, 2005b: 151–152; 2006b, 179–190). Pojedyncze

segmenty (zasadniczo o kształcie wzmianek) są rezultatem zastosowania alternacji ilościowych, co je zbliża do formy notatki (por. Wojtak 2004: 56–77). Za echo konwencji gatunkowej notatki trzeba uznać przede wszystkim formę tytułu. Klasyczna wzmianka ma tytuł pojedynczy, w analizowanych wypowiedziach pojawiają się zaś tytuły dwuskładnikowe, o szablonowej strukturze. Składnik pierwszy to nazwa przedstawianej rośliny (wyróżniona majuskułą), składnik drugi z kolei, to rodzaj perswazyjnego wstępnego dookreślenia. Cały tytuł ma więc kształt definicji z definiendum sugestywnym i obrazowym:

OLEANDER śródziemnomorska uroda i czar.

LANTANA genialna mistrzyni metamorfozy.

AGAPANT gość z południa Czarnego Łądu.

BIELUŃ pod każdym względem okazały.

PSIANKA perełka w kolorze włoskiego nieba.

FUKSJA liderka wśród roślin do cienia i półcienia.

BUGENWILLA krzewy całe na różowo.

Korpus takiej wzmianki zachowuje strukturalną, tematyczną i pragmatyczną jedność. W pierwszym zdaniu czytelnik uzyskuje zwykle ogólne informacje na temat wymagań pielęgnacyjnych i/lub pochodzenia opisywanej rośliny. Kolejne partie tekstu tę pierwszą informację uszczegóławiają. Dotyczą miejsca ekspozycji rośliny, zasad nawilżania i zasilania oraz innych zabiegów pielęgnacyjnych. Można więc mówić, że całość zyskuje strukturę odwróconej piramidy – jak w klasycznym tekście powiadamiającym. Wrażenie realizacji wspomnianych konwencji potęguje zasadniczo asertoryczny ton przekazu. Dyrektywne akty mowy (przede wszystkim rady) mają kształt aktów pośrednich. Spośród jawnych wykładników dyrektywności pojawiają się jedynie czasowniki modalne oznaczające jakiś rodzaj powinności. Przeważają jednak stwierdzenia w roli porad lub typowe dla urzędowych nakazów formy gramatyczne z użyciem formy się. Oto dla ilustracji fragmenty kilku wzmianek poświęconych różnym roślinom:

Lantanę uprawia się na słonecznych stanowiskach, należy ją przy tym obficie podlewać i co tydzień zasilac. Krzewy zimuje się w jasnej kwaterze w temperaturze 5–15°C.

Na stanowisko uprawy należy wybrać miejsce osłonięte od wiatru i ostrego słońca. Podczas letnich miesięcy krzewy powinno się wieczorami zraszać wodą. Bielunie zimujemy w chłodnej, ale bezmroźnej kwaterze.

U nas bugenwillę uprawia się najczęściej w formie piennej. Oprócz popularnej bugenwilli gładkiej o kwiatach purpurowych lub fioletowych [...] dostępne są liczne odmiany o kwiatach białych, żółtych, różowych, pomarańczowych i czerwonych. Krzewy lubią miejsca słoneczne. Zimuje się je w jasnej, chłodnej kwaterze.

Aby sposób zredagowania pojedynczego komunikatu uwyraźnić, zacytuję na koniec konkretną wypowiedź w całości:

FUKSJA liderka wśród roślin do cienia i półcienia

Fuksje, mimo iż obecne w ogrodach i mieszkaniach już od wielu lat, wciąż zaskakują nowymi formami i kolorami. Ostatni przebój to formy giant, czyli fuksje olbrzymy, jak odmiana „Voodoo”. Fuksje są niezastąpione w miejscach zacienionych, kwitną od maja do października, dostępne odmiany różnią się nie tylko kolorem, ale też budową kwiatów (kwiaty pojedyncze i pełne). Rośliny należy regularnie podlewać i od marca do sierpnia co tydzień zasiać. Fuksje zimujemy w temperaturze od 5 do 10°C. Ponieważ tracą liście, mogą być trzymane nawet w nie najlepiej oświetlonych kwadratach.

Nieco inne procesy adaptacyjne są uruchamiane w przypadku tekstów poradnikowych poświęconych modzie. W zależności od profilu pisma (pismo poradnikowe adresowane do kobiet czy też wyspecjalizowany magazyn) konstelacja wzmianek tworzących korpus ma charakter wypowiedzi schematycznych, na ogół rzeczowo prezentujących aktualne tendencje w modzie, lub tekstów o bardziej wyszukanej formie, a więc nie tylko powiadamiających, lecz także reklamujących określone stroje lub ich detale.

Cała wypowiedź przyciąga zwykle uwagę przede wszystkim sposobem prezentacji materiału ikonograficznego. W wielu pismach dba się jednak także o to, aby poszczególnym składnikom standardowego komunikatu nadać atrakcyjne rysy. Tytuły całości są zwykle metaforyczne lub komentujące: *Urok tweedu* (O 2005/10), *Wszyscy kochamy dzins!* (O 2005/10), *Nitką malowane* (C 2005/10), *Retro w nowym stylu* (C 2005/10).

Analogiczny charakter (w pewnym sensie) zyskują też lidy. Dość często są bowiem stosowane lidy komentujące, ale też mieszane, i lidy, które nawiązują do konwencji lidów udratyzowanych. Nowością w stosunku do lidów zwykłych wiadomości jest wprowadzanie segmentów perswazyjnych w formie porad lub nawet nakazów. Oto wybrane przykłady:

Ludowe hafty i arystokratyczne żakardy tworzą pełne malarskiej finezji kompozycje (C 2005/10).

Wyrafinowana, elegancka, czerpiąca z tradycji – taka powinna być kobieta tej jesieni. Nadszedł czas miękkich fal i loków. [...] (C 2005/10).

Bo świetnie wygląda solo albo zestawiony z różnymi rzeczami. Bo sprawdza się w każdej sytuacji. Bo sprawia, że właśnie w nim czujemy się fajnie i modnie. Bo jest na każdą kieszeń. Parę dopasowanych dzinsów trzeba mieć w szafie. Ale dziś dzinsowe są nie tylko spodnie... (O 2005/10).

Tweed przede wszystkim jest praktyczny – bo ciepły i wygodny. Pochodzi z męskiej szafy, a jednak podkreśla kobiecość. Jest jednym z głównych trendów tej jesieni. Dziś nosi się tweedowe spodnie, spódnice, marynarki, a nawet ozdoby na butach i torbach (C 2005/10).

Efekt nowości można uzyskać, jak widać w przykładzie trzecim, przez powiązanie tytułu (*Wszyscy kochamy dzins!*) z lidem w spójną całość oraz otwarcie komunikacyjne pierwszego akapitu. Mozaikowa kompozycja sprzyja zarówno autonomizowaniu poszczególnych segmentów, jak i spajaniu całości. W tym przypadku lid zyskuje nowe zadanie, stanowiąc doskonałą zapowiedź nietypowo zredagowanego korpusu. Owa nietypowość nie jest jednak oryginalnością. Mozaika wypowiedzi tworzących korpus rozpada się na dwa zbiory.

Pierwszy tworzą wzmianki przedstawiające zastosowanie dżinsowych ubrań przez konkretne osoby. Dlatego w tytule pojawiają się ich imiona, korpus zaś zawiera podstawowe dane dotyczące określonego fragmentu ubrania, a także wskazówki odnoszące się do możliwości jego zakupu. Szablonowa nieszablonowość realizuje się przez kontrast między schematem kompozycyjnym i formulicznością wybranych segmentów powiadamiających a mniej schematycznym wystylizowaniem partii oceniających i zachęcających do kupna danej części garderoby. Oto dla ilustracji jedna wzmianka w całości:

Kamila i Ewa. Kamila ma na sobie krótką dżinsową kurtkę z haftem na plecach (Esprit, 359 zł) i dżinsy z paskiem (Esprit, 229 zł). Golf w zielonym kolorze przełamuje monotonię stroju. Ewa w dżinsowych rybaczkach ozdobionych kolorowymi, sztucznymi kamieniami (River Island, 349 zł), golfie w barwne pasy (Cubus, wzór). Na ramionach ażurowa chusta (H&M, 89 zł). Do tego zabawna torba-worek (H&M, 99 zł) (O 2005/10).

Drugi zbiór wzmianek w ramach omawianej konstelacji to wypowiedzi przedstawiające określone przedmioty z dżinsu. Mają one formę sygnałów (są pozbawione tytułów) prezentujących i rekomendujących konkretny przedmiot. Rzeczowemu powiadamianiu towarzyszy w nich waloryzowanie i zachęcanie do nabycia oraz używania jakiegoś składnika stroju. Oto dwa przykłady:

Do takiej dżinsowej torby (Mexx, 109,50 zł) zmieści się wiele rzeczy. Praktyczna i wygodna (idealna na długie wędrówki po mieście) (O 2005/10).

W tym sezonie nie zapomnij o podkreśleniu talii modnym, np. dżinsowym paskiem (Bijou Brigitte, 59,90 zł) (O 2005/10).

Kolejną mutację omawianej wersji korpusu stanowi konstelacja wzmianek, w których dominuje funkcja rekomendacyjna. Składniki pojedynczych tekstów zyskują w związku z tym dominantę publicystyczną. Atraktywny, a więc przyciągający uwagę, jest już tytuł, a korpus wzmianki stanowi kompilację składników powiadamiających (rzeczowych i zasadniczo fachowych), waloryzujących (głównie za sprawą stosowanych w tekstach epitetów lub porównań) oraz perswadujących wprost przez bezpośrednie zwracanie się do czytelniczek i fingowaną z nimi rozmowę (por. Wojtak 2006a: 124–126). I tak, dla przykładu, wypowiedź zatytułowana *Urok tweedu* (O 2005/10) zawiera w korpusie zbiór wzmianek o następujących tytułach: *Uniwersalnie, Z charakterem, Nowa bizneswoman, Sekret dodatku, Tweed plus...* Segmenty główne samych wzmianek są zredagowane zgodnie z przedstawionymi tendencjami. Porównajmy więc następujące przykłady:

Sekret dodatku

Materiałowa broszka jest w tym sezonie bardzo modną ozdobą. Nieważne z czego jest zrobiona i jaki ma kształt – do swetra pasuje zawsze. Jest jak czarodziejka, bo zmienia charakter całego stroju – może go ożywić, dodać elegancji albo przeciwnie – trochę luzu.

Tweed plus...

... haftowany wzór albo dopięta broszka. Otulona takim płaszczem na pewno polubisz jesienną pogodę. A co pod spód? Najlepiej wybierz rzeczy, które będą pasowały do koloru płaszcza albo do jego dodatków. Wtedy całość będzie się dobrze ze sobą komponować. A ty będziesz wyglądać oryginalnie.

Konstelacja wzmianek w korpusie wypowiedzi o kształcie wiadomości może też znakomicie służyć rekomendacji konkretnej osoby. Staje się wtedy jedną z form sylwetki prasowej (por. Wojtak 2004: 137–140). Ten sposób zredagowania sylwetki sprzyja unikaniu monotonii i sztampy. Ułatwia lekturę i uatrakcyjnia przekaz, gdyż pozwala łatwo na niewielkiej przestrzeni zmieścić i materiał ikonograficzny, i dużą dawkę informacji o prezentowanej postaci.

Dla ilustracji odwołam się do konkretnego tekstu, a więc sylwetki Scarlett Johansson opublikowanej w „Cosmopolitan” (2004/5). Portret aktorki został umieszczony w dziale *Cosmo wie wszystko* i opatrzony tytułem o funkcji prezentacyjnej i rekomendacyjnej zarazem: *Nowa Marilyn Monroe* (nadtytuł) i *Scarlett Johansson* (tytuł główny). Analogiczną funkcję pełni w tej wypowiedzi lid-cytat:

Czy jestem dojrzała? Nie wiem. Dojrzałość polega na posiadaniu konkretnych doświadczeń. Jeśli masz je w wieku 13 lat, jesteś dojrzała. Bez nich możesz mieć 40 i być dzieckiem.

W korpusie tekstu pojawia się pięć wypowiedzi w formie wzmianek, drukowanych na apli i rozmieszczonych tak, by można było dowolnie sterować lekturą. Wspomniane wypowiedzi mogą funkcjonować jako całość i zarazem zachować komunikacyjną autonomię. Strukturalnie są powiązane ze wzmiankami (tytuł plus jednoakapitowy korpus). Pod względem semantycznym i pragmatycznym wykazują pokrewieństwo z biogramem, recenzją, zwykłą plotką w formie repliki zaadresowanej do czytelniczki (echo konwencji komunikacji z dominantą interakcyjną), wypowiedzią o kształcie zwierzeń. W kompozycji całości oraz w sposobie wystylizowania składników zachowana jest zatem typowa dla tego rodzaju wypowiedzi zasada szablonowej nieszablonowości. By tę zgodną niezgodność pokazać, przypomnę najpierw tytuły kolejnych wypowiedzi współtworzących korpus: *Scarlett is the best*; *Made in Denmark*; *Boys, boys, boys...*; *Hey, Jude!*

A oto przykłady całych wzmianek ilustrujące wspomnianą różnorodność w sposobie ich wystylizowania:

Scarlett is the best

Jest „naj” we wszystkich możliwych kategoriach. Najpiękniejsza, najbardziej obiecująca, najzdolniejsza i najbardziej wyzwolona. Jej charakterystyczna chryпка stała się znakiem firmowym. Podobnie jak główna rola żeńska w oskarowym filmie „Między słowami”.

Made in Denmark

Urodziła się 20 lat temu w Nowym Jorku w rodzinie o duńskich korzeniach. Ma brata bliźniaka, z zawodu jest nauczycielką. Zagrała już w 11 filmach, m.in. w „Zaklinaczu koni” (1998) i „Ataku pajaków” (2002). Pracuje nad rolami w czterech produkcjach.

Boys, boys, boys...

Scarlett lubi dojrzałych mężczyzn i nie toleruje rówieśników. „Faceci zaczynają dojrzewać po 30” – mówi. „Do tej pory byłam w dwóch związkach z rówieśnikami i to zawsze ja pierwsza musiałam całować”. Dlatego Scarlett nie ma faceta. Wciąż jednak poluje.

Hey, Jude!

Miewa przelotne romanse. Pamiętasz artykuł o Judzie Law z poprzedniego numeru? Wspominałyśmy tam, że Jude nie jest przesadnie wierny i że lubi skoki w bok. Jednym z jego skoków w bok, już za czasów narzeczonej Sienny Miller, była właśnie Scarlett Johansson.

* * *

Wzmianki pełnić mogą znakomicie funkcję zapowiedzi. W prasie poradnikowej zyskują one zwykle na tyle atrakcyjną formę, że nie muszą być dopełniane formułami odsyłającymi o kształcie przyciągającym uwagę czytelnika. W „Moim Pięknym Ogrodzie” dla przykładu, rola zapowiedzi stowarzyszonej ze spisem treści przypada lidom anonsowanych tekstów. Są one pozbawione tytułów (co może być interpretowane jako nawiązanie do konwencji sygnału lub wierna reprodukcja lidu). O ich roli komunikacyjnej decyduje, jak wspominałam, miejsce publikacji i cyfra stanowiąca zredukowaną klasyczną formułę odsyłającą. Oto dwa przykłady:

24. W pełni lata kwitnie większość roślin doniczkowych. Mamy zatem nieograniczone możliwości aranżacji balkonów i tarasów (MPO 2006/7).

48. Ogromne ilości owadów uwijających się pracowicie nad ukwieconą łąką, w ogrodzie czy wśród kwitnącego sadu, stanowią piękny widok. Ten obraz, przywoływany często w malowniczych idyllicznych opisach przyrody, zawiera w sobie głębszy sens. Jest nim współdziałanie świata roślinnego i zwierzęcego, mające wpływ na życie obu stron (MPO 2006/7).

Pierwszy z zacytowanych tekstów został powtórzony w głębi numeru jako lid wypowiedzi zatytułowanej *Szczęśliwa siódemka*, drugi zaś występuje w tej samej roli w wypowiedzi pt. *Z kwiatu na kwiat*.

W innych pismach kolorowych analogicznym zapowiedziom (nazywam je zapowiedziami stowarzyszonymi ze spisem treści) nadaje się bardziej autonomiczną formę, choć ich struktura nie odbiega od przedstawionej powyżej. Najczęściej mają kształt jednoakapitowej wypowiedzi streszczającej i zarazem waloryzującej, a więc anonsującej sugestywnie wybrane materiały z głębi numeru, pozbawionej tytułu, ale zaopatrzonej, by tak powiedzieć, w najprostszą formułę odsyłającą. Oto przykłady z „Olivii” (2005/10):

22. Wszyscy lubimy dżins i wszyscy go nosimy. Zobacz, z czym najlepiej zestawiać denimowe rzeczy.

38. Zastanawiasz się nad zmianą fryzury? Wybierz bliższy ci styl – słodki albo zmysłowy.

140. Trzy propozycje na jesienny weekend: na łonie natury w Białowieży, nocne szaleństwa we Wrocławiu i zakupy w Rzymie.

Zapowiedź o formie wzmianki może mieć jednak także kształt samodzielnej wypowiedzi anonsującej. Taka zapowiedź (nadal stowarzyszona ze spisem treści) składa się z tytułu (nie pokrywa się on z tytułem rekomendowanego tekstu) oraz jednoakapitowego korpusu (nie ma on nic wspólnego z lidem zapowiadanej wypowiedzi) i standardowej formuły odsyłającej. Dziennikarska inwencyjność zyskuje w ten sposób szeroki zakres, a czytelnicy są utwierdzani w przekonaniu, że wszelkie wypowiedzi z danego pisma mają oryginalny kształt. Spróbuję to pokazać na przykładzie „Claudii” (2005/10).

Zapowiedź tekstu o kształcie wiadomości, poświęconego nowym trendom w doborze fryzur ma tytuł zasadniczo pozbawiony polotu: *Loki i fale*, a także analogicznie uformowany korpus. Ze względu na dobór leksyki oraz formę przekazu można mu przypisywać funkcję powiadamiającą z elementami waloryzowania:

Styliści fryzur ogłosili na ten sezon powrót uczesań niezwykle kobiecych. Po miesiącach prostowania włosów znów powinnyśmy sięgnąć po lokówki, wałki i kosmetyki podkreślające skręt pasm.

Na stronie 58. (do której odsyła poprzedzająca wypowiedź cyfra) znajdujemy zaś tekst, w którym dość interesującemu, bo opartemu na paradoksie, tytułowi (*Retro w nowym stylu*) towarzyszy lid o funkcji komentującej i zbiór wzmianek prezentujących, jak sądzę, twórczo konkretne typy fryzur. Owo twórcze prezentowanie polega na tym, że wzmianki są poprzedzone intrygującymi tytułami (metaforycznymi, aluzyjnymi i waloryzującymi zarazem), a w korpusach pojawia się bezosobowa oficjalność (formy czasownikowe zakończone na *-no*, *-to*) i fachowość (związana z doбором leksyki) jako forma deskrypcji². Kontrast między tytułem a korpusem decyduje o atrakcyjności stylistyki całego komunikatu. Wypada się odwołać do jednego bodaj przykładu, tym bardziej, że będzie to uzupełnienie charakterystyki wzmianki jako składnika korpusu wypowiedzi o kształcie wiadomości:

Piękna lalka

Na lekko wycieniowane, długie włosy w kolorze złotego blondu [sic!] nałożono miedziane i popielate refleksy. Pasma rozdzielono zygzakowatym przedziałkiem i wygładzono do wysokości uszu. Końce włosów podkreślono grubą lokówką. Na koniec fryzurę spryskano nabłyszczającym lakierem, który utrwalił i nadał włosom połysk.

* * *

Konstelacje wzmianek tworzących stałą rubrykę funkcjonują z reguły w prasie młodzieżowej. W „Dziewczynie” dla przykładu, zbiór wzmianek, publikowanych w rubryce zatytułowanej *To jest trendy*, służy prezentacji (rekomendującej, można dodać) najbardziej modnych strojów lub gadżetów. Pojedyncze komunikaty są spokrewnione ze wzmianką klasyczną jedynie ze względu na dwudzielną budowę. Reguły wzmianki kanonicznej, a więc takiej, która ma służyć przede wszystkim powiadomianiu, są łamane ze względu na sposób zredagowania poszczególnych składników komunikatu oraz na style ich łączenia. Tytuł takiej wzmianki funkcjonuje jako składnik samodzielny syntaktycznie lub komponent powiązany z korpusem, a właściwie z jego pierwszym zdaniem, w całość składniową. Oto przykład realizacji tendencji pierwszej:

Dwie kiście

Te kolczyki przypominają winogrona. Ale są do noszenia, nie do jedzenia! (D, VIII 2005).

Tendencję drugą mogą zilustrować następujące teksty:

Esy-floresy...

... czy może psychodeliczne wzory? Nieważne! Liczy się, że z tą bransoletką na nadgarstku zadasz szyku! (D, VIII 2005).

Wysokie IQ...

... wymagane do założenia tej miniowy. Jej konstrukcja jest pełna podpuch! Nagroda zaś to oryginalny wygląd (D, VIII 2005).

² Nie sposób z zawodowego obowiązku nie wspomnieć, że dość często pojawiają się w tych tekstach potknięcia językowe, zwłaszcza, jak powiedziałby Juliusz Słowacki, rozmaite niegrammatyczności.

Charakteryzowane wzmianki odznaczają się nie tylko osobliwymi rozwiązaniami konstrukcyjnymi, lecz także nietypową dla swych odpowiedniczek z prasy codziennej szatą językową i stylistyczną. Stanowią jeden z przejawów komunikacji z dominantą interakcyjną, komunikacji typowej dla prasy wyspecjalizowanej (szerzej na ten temat: Wojtak 2006a: 115–128). Wiąże się z tym zarówno sposób redagowania korpusów, jak i tytułów. Tytuły nabierają charakteru komunikatów intrygujących i niepełnych lub apelatywnych (w zależności od struktury syntaktycznej), a korpusy są wypowiedziami wewnątrznie zdialogizowanymi lub zawierają konstrukcje składniowe funkcjonujące jako znamiona dialogowości zewnętrznej. Interakcyjny styl komunikowania oznacza także stylizację na wypowiedzi spontaniczne, realizowane w komunikacji bezpośredniej, co wpływa znacząco nie tylko na budowę tekstu, ale także na dobór leksyki. We wzmiankach, o których teraz mowa, zwiększa to frekwencję leksyki potocznej i slangowej. Ogólnie można powiedzieć, że konstelacje wzmianek w stałych rubrykach z prasy młodzieżowej stanowią osobliwą realizację konwencji gatunkowych wzmianki z dominantą publicystyczną. Oto przykłady wypowiedzi ilustrujących wskazane wyżej tendencje:

Z miłości do... siebie

Boisz się walentynkowej wtopy? Podsuń swojemu chłopakowi pomysł – pokaż, co może Ci kupić. Albo sama spraw sobie miły prezent (D, II 2006).

Masz kamasze?

Sienna Miller bryka w nich świątek, piątek, latem, zimą... Zamszowe, kolorowe kozaczki umają look. Postulujemy hasło na koniec zimy: non stop kolor dla stóp! (D, II 2006).

I kropka!

Zastanawiałas się, co biedronki robią zimą? My już wiemy! Zmieniają miejscówkę. Zamiast marznąć na śniegu, przenoszą się na kolczyki lub bransoletki i czekają na wiosnę (D, II 2006).

Zamknięte w strukturalnym pojemniku innego gatunku, poddane procesom wizualizacji (apla, kształt tła, dobór koloru i kroju czcionki, przestrzenne rozmieszczenie, a zwłaszcza sposób wkomponowania w materiał ikonograficzny), wystylizowane na komunikaty otwarte, a więc zapowiadające inne wypowiedzi, ale też nawiązujące bezpośredni kontakt z odbiorcą, podlegające metamorfozom i uczestniczące w modyfikacjach innych gatunków – są wzmianki we współczesnej prasie jednym z najbardziej dynamicznych gatunków. Ich przeobrażenia pokazują, jak, stosując kilka nieskomplikowanych chwytów redakcyjnych, robić wrażenie nieustannej innowacyjności.

Bibliografia

- Wojtak M. (2001), *Wyznaczniki gatunkowe zapowiedzi*, [w:] Borkowski I., Woźny A. (red.), *Nowe media. Nowe w mediach*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław, s. 53–67.
- Wojtak M. (2003), *Wzmianka jako gatunek wypowiedzi prasowej*, [w:] Książek-Bryłowa W., Duda H. (red.), *Język polski. Współczesność. Historia*, t. IV, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, s. 161–174.

- Wojtak M. (2004), *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wojtak M. (2005a), *Żanr w formie kolekcji i kolekcja żanrow*, [w:] Kotiurowa M.P. (red.), *Stereotypność i twórczość w tekście*, wydruk 8, Piermskij Gosudarstwiennyj Uniwersitet, Perm, s. 108–115.
- Wojtak M. (2005b), *Stylistyczne ukształtowanie gatunków prasowych*, [w:] Krauz M., Gajda S. (red.), *Współczesne analizy dyskursu. Kognitywna analiza dyskursu a inne metody badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 143–157.
- Wojtak M. (2006a), *Interakcyjny styl komunikowania w prasie kobiecej*, [w:] Mazur J., Rzesutko-Iwan M. (red.), *Teksty kultury. Oblicza komunikacji XXI wieku*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 115–128.
- Wojtak M. (2006b), „*Piyknie hipkoł*”, czyli o *przeobrażeniach gatunków prasowych*, [w:] Ożóg K., Oronowicz-Kida E. (red.), *Przemiany języka na tle przemian współczesnej kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 179–190.